

bilo, pa ne mogu dozvoliti da se bilo u kojoj crkvi u našoj biskupiji to u praksu uvodi, pa niti samo jedanput na godinu» (Služb. vjesnik bisk. spl. i mak. 1962, 1—2, 24—25).

Neka u najvažnijem bogoslužju — sv. Misi — bude ono što doista spada na ovo bogoslužje, a neka se odstrani što ovamo ne spada. Neka sve uloge u ovoj svetoj drami budu dobro diferencirane: neka misnik vrši svoju ulogu, službenici oltara svoju a vjernici svoju!

Dr o. JURE RADIĆ

LITURGIJA — MODA, NAPAST?

U zadnjem je broju »Službenog vjesnika« jedne naše biskupije izašao članak »Liturgija i razmatranje«, sastavljen prema istoimenoj knjižici suprugâ Maritain i prema reviji »La vie spirituelle«. Iako nije posve jasno što je mišljenje Maritainovih, a što nepotpisanog pisca članka, neka bude dozvoljeno navesti par rečenica i bez polemiziranja iznijeti nešto drugačije stanovište, da tako čitaoci stave stvari na svoje mjesto.

Bit će da s pravom čuveni obraćenik i filozof žali što je u naše doba tehnokracije sve manje onih koji vole razmišljati svijesni svoje osobe (personalizam), ali ipak je lako uočiti pretjeranost i deplasiranost ovih riječi: »Liturgija je danas u modi više, nego što je ikada bila. Pitanje je ipak, dokle će ta moda trajati. Liturgijska molitva danas je toliko naglašena najviše zbog njezina socijalnog značaja. Liturgijska se molitva promiče kao kult, u kojem se individuum treba da podloži kolektivu, da se osoba izgubi u masi... Neki od liturgičara idu malo dalje, pa govore, da moliti klečeći s glavom među dlanovima, u šutnji i razmatranju, ne vrijedi ama baš ništa, jer da čovjek kod molitve redovito treba da stoji na nogama i da s veseljem u duši moli sa sakupljenom zajednicom, a ne da se od nje izolira pomoću neke kontemplacije. Ne smije postojati molitva, koja te izolira od braće — to je parola mnogih liturgičara. Ostavimo se dakle razmatranja, koje je iskvarilo kod kršćana pravu ljubav prema Bogu i prema ljudima... Auktori dakle ove knjižice vide u današnjem liturgijskom pokretu napast jednog kršćanstva bez nutarnjeg života, kršćanstva, koje se zanima za sve, osim za Boga i za dušu«.

Bez sumnje je pisac ovog članka »za našu izgradnju« imao najbolju namjeru da istakne potrebu osobnog razmatranja. Proti žurbi i površnosti suvremenog čovjeka nije nikada dovoljno, obzirom na nužnost razmatranja, ponavljati stanovište Crkve, autaritativno izraženo u enc. »Mediator Dei«. Jer treba priznati da se sve manje razmatra, zaista razmatra, a pogotovo se to mnogima ne da u određeno vrijeme, na određenom mjestu, po određenoj metodi, po zajedničkom priručniku. Ali je pitanje: da se toj slabosti suvremenoj čovjeka doskoči, ima li smisla kriviti i napadati liturgiju te liturgijskoj obnovi odricati čak zanimanje za Boga i za dušu? Posebno kod nas, gdje su neke nastranosti, uglavnom preživjele, liturgiskog pokreta po svijetu jedva i poznate. U pogledu baš binarija »liturgija i razmatranje« kod nas je teoretično i praktično dovoljno isticano jedino pravilno stanovište. Dosta je spomenuti brojne članke mp. o. Dr D. Budro-

vića u »Duhovnom životu« prije rata, a velika se većina izdanja našeg ILO-a sastoji uprav od razmatranja.

Odnos je privatne i liturgijske molitve sv. Ivan Vianney označio lijepom usporedbom: kad čovjek moli sam, njegov je plamičak osamljen; a kad moli sa zajednicom, onda se svi ti plamičci sakupe u velik oganj; što je više plamičaka i što su veći, to je i oganj veći. Prema tome osobno razmatranje vodi k liturgijskom doživljavanju, podržava ga i oživljuje. S druge strane, pravilno obavljen liturgijski čin vjernike sabere i potiče na razmišljanje i na prenošenje vjerskih istina u život. Zato toliko pouke u skoro svim obredima. Ali ako se postavi pitanje, što je sredstvo a što cilj, te koja je molitva — ceteris paribus — uzvišenija i uspješnija, onda je enc. »Mediator Dei« riješila to pitanje u korist liturgijske molitve. Nego uopće ne treba govoriti o suprotnosti osobne i liturgijske pobožnosti. Posve bez prve druga je prazna, a prva normalno prelazi u drugu i u njoj doživljava svoj vrhunac. Stoga samo poslušajmo svi Crkvu, pa provodimo ono što ona u tom pogledu zapovijeda ili savjetuje. Spomenimo konkretno: »svetu tišinu« poslije posvećenja u Misi. Pred malo se dana potpisanome hvalio glavni pjevač jedne župe u Dalmaciji, kako na glavni Gospin blagdan te župe preko Mise nije dao narodu ni časka odmora nego je između liturgijskih tekstova neprestano intonirao Gospine pjesmice, jednu za drugom. Župnik ili upravitelj crkve, koji to dopušta, premalo se brine i za liturgiju i za razmatranje.

*

Dominikanci su u spomenutoj reviji nastojali kao ublažiti stanovište svog učenog sumišljenika i njegove supruge. Evo dva izvoda iz istog članka: »Razmatranje nije nešto, što bi trebalo nadodati liturgiji, to jest liturgija mora biti prožeta razmatranjem, ili: razmatranje mora postati sastavni dio liturgije... Samo onda, ako liturgija otvara sakrivene istine ljudskim srcima, da onda oni o njima razmatraju, samo će onda liturgija postići svoju svrhu. Na to nas je već upozorio koncil tridentinski — veli o Régamy — ali mi smo to ponešto zaboravili. A na tom principu trebalo bi stvarno provesti sve reforme liturgije, koje Crkva smatra potrebnima. Liturgija nas je navela — nastavlja divno istisac — da proučavamo Bibliju, povijest, teologiju i pastoralku, što je sve bilo i bit će uvijek potrebno, ali mi smo bili zaboravili reći, da je liturgijski život ne samo život Crkve, nego život moga srca koji asimilira za sebe misterije, koji se slave. Zato je često taj naš apostolat ostao puka teorija, koju je malo tko razumio«.

Namjerice je citirano tako dugo, jer uvaženi pisci jasno pokazuju put k pravilnom rješenju pitanja. Tko se razmatranjem pripravlja na liturgiju i s nie opet ide razmatranjem u svagdašnji život, taj će lako uvidjeti da je liturgija (bogoštovlje) naše najveće pravó i dužnost, cilj čovjeka na zemlji i u nebu. »Panliturgizam« može prijeći i u nastranost kao svaki »pan«, ali je činjenica da je »prvo i nenadoknadivo vrelo kršćanskog duha« (sv. Pijo X). Bilo da uzmemo njezinu doksološku (Misa i časoslov) ili soteriološku (Misa i sakramenti) stranu, ona i jedino ona nam daje to neprocjenivo blago. Razumom i voljom mora čovjek —a najbolje uz

liturgijske obrede i tekstove, jer je čovjek od duše i tijela — to blago otkriti, uživati i primijeniti, da život Crkve postane njegov i da njegov plamičak obogati Crkvu.

Ne će to ići bez osobnog napora, a najveći dio toga treba uložiti u razmatranje. To osobito vrijedi za liturga koji bogatstvo liturgije ima da prenese na sav puk Božji, koji često nema mnogo sposobnosti ili vremena za razmatranje. Stoga tražimo od sebe i od svojih npr. produženu zahvalu poslije sv. pričesti u smislu enc. »Mediator Dei«. I kad budemo liturgiju razmatranjem shvaćali, u bratskoj je zajednici oduševljeno obavljali, u život je prenosili, od nje i po njoj živjeli, onda ćemo osjetiti kako je pravo imao veliki pionir suvremene liturgijske obnove, član predkoncilske liturgijske komisije, prelat Romano Guardini. U svojem je epohalnom djelcu »Duh liturgije« već g. 1918. kao isklesao šest poglavlja: Lit. molitva, Lit. zajednica, Lit. stil, Lit. simbolika, Liturgija kao igra, Ozbiljnost liturgije; a sedmo je zaključno i kao kruna: Primat Logosa nad etosom. Liturgija nas naime unosi u Crkvu-Krista da se po njemu dižemo k presv. Trojstvu. Liturgijski dakle sastanci i obredi nisu »zborni miting«, nego »slava Bogu u Crkvi« Ef 3, 21, što je bilo geslo blagopok. biskupa A. Štambuka). Pročitajmo pobožno čitav završetak tog divnog Pavlovog poglavlja, pravu doksologiju: »Onomu — koji snagom, što djeluje u nama, može učiniti neograničeno više od onoga, što možemo moliti ili misliti — njemu slava u Crkvi i u Kristu Isusu kroz sva pokoljenja i sve vjekove! Amen.«

Još nekoliko riječi o dostojanstvu liturgijskih molioaca. U istom je članku i ovaj pasus: »Izgleda da bi se naši pojmovi o »liturgijskoj molitvi« mogli s vremenom osloboditi mnogih pretjerivanja. O. Lochet donosi za to i primjer. Neka benediktinka izvan samostana moli svoj brevir na latinskom jeziku (koji ne razumije), recimo u kupeu nekog vagona, i — to je liturgija. Zašto samo zato, jer je ta molitva od Crkve benediktinki naređena. A neki otac obitelji moli sa svojom obitelji uvečer kompletorij iz Brevira na francuskom jeziku i — to nije liturgija — jer toj obitelji nije od Crkve naređeno da moli kompletorij«.

Nepravilno je generalizirati da benediktinke ne razumiju latinskog časoslova, osobito iza više godina moljenja. Netko je to kod nas zlorado ispitivao, pa je ostao zasramljen više nego ona koju je ispitivao. K tome se u Francuskoj, a još više u Njemačkoj među korne redovnice primaju redovito djevojke s višom izobrazbom, te neke od njih i pišu vrlo učeno (npr. knjiga Emilijane Loehr o liturgijskoj godina ima malo premaca u ogromnoj literaturi o tom predmetu). A i kod nas se nastoji što se može učiniti u našim prilikama, i ne bez uspjeha. Nek bude dozvoljeno spomenuti na pobudu svima: nedavno je potpisani iz jednog našeg samostana, u kojemu većinu tvore redovnice s talijanskim i slovenskim materinskim jezikom, primio hrvatski prijevod nekoliko himana iz časoslova (a znamo da je to najteži njegov dio) i našao je samo par manjih pogrešaka.

To samo usput, a drugo je od opće važnosti: Istina je da je samo molitva u ime Crkve liturgijska. Velika je uloga kršćanske

obitelji i molitve u njoj, ali se ne smije ni u tom pretjeravati. Mogao bi to biti upliv jedne od modernih zabluda, za koju kažu da će biti osuđena na ovom saboru: da je ženidba nad djevičanstvom. Redovnički zavjeti izdvajaju Bogu posvećene duše iz redova običnih vjernika. Redovnici i redovnice, i ako ne će nikad stupiti u hierarhične redove, u Crkvi su Božjoj nešto posebno, tvore zaseban stalež i Crkva traži da se on poštuje. Taj je stalež sam po sebi nekako između hierarhije i vjernika, pa kad se u naše dane sve više ističe dostojanstvo vjernika, pravo je da se ne umanjuje ni ono koje je veće od toga.

Posebno to vrijedi za klauzurne redovnice. Samo od njih Crkva traži svećane (ne samo vječne) zavjete, s kojima su spojene razne dužnosti i prava. Tako svakoj od njih ide naslov: časna majka, na što i mnogi svećenici ne paze. Samo njima daje Crkva svećano u ruke časoslov i povjerava im da uz osobnu molitvu, rad i žrtvu posvećuje Crkvu Božju i najsvršenijom, liturgijskom molitvom. To one čine, redovito zajedno ili vrlo rijetko zasebno, u ime Crkve i za Crkvu. I to Crkva traži da obavljaju na službenom, latinskom jeziku. Na pitanja, da se to promijeni, odgovarano je dosada iz Rima niječno. A one same smatraju časoslov najsladim poslom. Nek je i tu primjer iz života: nedavno je jedna naša vrlo stara klauzurna redovnica izjavila kako je molila Boga da joj dađe milost do smrti moliti božanski oficij. Prema tome i u gornjem slučaju nije naglasak na naređenju nego na ovlaštenju i povjerenju sa strane Crkve. I ovo je napisano u prvom redu zato da svi liturgijski službenici i molioci još više cijene i ljube svoj časoslov. Jest on i dužnost, ali ga radije gledajmo i obavljajmo kao veliku povlasticu, na korist svoju i cijele Crkve.

Liturgijska obnova naših dana dakle nije moda, a još manje napast, nego »prolaz Duha Svetoga u Crkvi« (Pijo XII 22. IX. 1956). To je ona objektivno, a svaki pazimo za se i za svoje da nama ne bude moda ni napast, ni u gornjem ni u bilo kojem smislu.

Dr o. MARTIN KIRIGIN OBS

VIDICI

UZ RUB SVEZAKA ŽARKA BRZIĆA: STAZAMA ŽIVOTA, ZAGREB 1959. I UZDIGNUTA POGLEDA, ZAGREB 1961.

Razmišljanje nad knjigom koja je bez težih probijanja našla široku čitalačku publiku dvostruko je korisno. Dok je naime analiziramo, odgonetamo ujedno i čitaoce.

Možda su u posljednje dvije godine najčitanija naša vjerska knjiga bili svesci don Žarka Brzića.

Piščeve su namjere bile tematski obuhvatne. Želio je na primjerima brojnih naših suvremenika ocrtati najprije temeljni čovjekov odnos prema Bogu a zatim posljedice što iz ovoga odnosa slijede za važnija područja života. U komponiranju izabrao je naoko najjednostavniji put: posegnuo je za izvascima iz suvremenih knjiga, časopisa i novina, kratko ih prema potrebi komentirao stilom publiciste i složio u nekoliko poglavlja. Oba sveska obrađuju istu tematiku, na istorodnoj građi, jednako oblikovanoj i raspoređenoj. Svescima bi se, ako je kartoteka dovoljno obilata,